

Naast Marx en Calvijn is er nu ook behoefte aan Freud

Trude Maas

De donkere dagen voor de kerst lenen zich er goed voor om na te denken. En dit jaar al helemaal, want hoe heeft het toch allemaal kunnen gebeuren?

Het piramidespel van Madoff, de handel in voze bankproducten, het kleine speculeren bij Icesave. Aandeelhouders die juichend op de tafels klommen bij een riskante overname en na het fiasco hun redders zo veel mogelijk uit willen kleden. De Staat als redder in het private domein. Hordes economen die dagelijks hun modellen komen demonstreren. En de tucl van de markt ernstig in mineur, net als de tucht van toezichhouders overigens.

Het was me het jaartje wel.

We weten nu echt heel zeker dat sinterklaas niet bestaat. En dat het zwartepietgehalte onder zogenaamde toezichhouders niet zo hoog is. Verkeerd begrepen kameraadschap, groepsdenken en de verleidelijke geur van geld spelen kennelijk iedereen parten. Het menselijk tekort is overal en van alle tijden.

Er valt van alles uit te leren. Bijvoorbeeld dat we charismatische oplichters zelden herkennen. In B-films zijn boeven altijd goed te herkennen, maar in het echte leven zien ze eruit als u en ik.

Psychologisch onderzoek leert ook dat de persoonlijkheidsstructuur van de Madoff-typen weinig afwijkt van die van de charismatische politicus of de ceo: lef, charme, overtuigingskracht. Tja.

Laat je niets wijsmaken en houd je kop erbij, luidt de les. Pas op voor charisma. Of het gebruikt wordt om ons de schatten van Peru te beloven of voor het oplossen van alle fileleed. In het populisme zie je onze diepe behoefte aan de gemakkelijke oplossingen. Maar helaas, sinterklaas bestaat niet en we moeten onze eigen surprises maken.

En we moeten ons natuurlijk ook afvragen of de mens nu eigenlijk goed is of toch voornamelijk tot het kwade geneigd. Of iets heeft van alle twee.

Tijdens de klassenstrijd lag alles nog eenvoudig: arbeiders waren veel nobeler dan hun vuige uitbuiters. De sociaal-realistische kunst laat dat goed zien: het betere volk zal het overnemen. De vrede komt dan echt op aarde.

Inmiddels weten we beter. Kleine spaarders zochten net zo hard het hoge risico als de traders bij de banken. En de pensioenfondsen bliezen hun partijtje vrolijk mee. Voor het sociaaldemocratisch smaldeel in dit zakenkabinet is dit toch een tamelijk 'inconvenient truth'.

Den Uyl kon niet voorzien dat het niet zijn Vermogensaanwasdeling maar het pensioenfonds was dat van arbeiders kapitalisten zou maken. Hij kon ook niet voorzien hoe die macht door de pensioenbeleggers gebruikt zou worden. Die richten zich net zo op de korte termijn als alle andere aandeelhouders. Hoezo romantiek over stakeholders en Rijnlands model? Als de grote institutionele beleggers daar geen vorm aan weten te geven, wie kunnen we er dan wel op aanspreken?

We gaan het nieuwe jaar in met een flink ontvlechterend gemoed. Dat is goed, maar we moeten nog een tandje dieper gaan met onze analyses.

In 2009 zal er van alles op de schop gaan. We zullen het veel hebben over structuren. Maar, zo vrees ik, nog steeds niet zo heel veel over gedrag. Al is het maar omdat de huidige leiders daar niet echt in afgestudeerd zijn. Letterlijk noch figuurlijk.

Toch zouden we pas echt geleerd hebben, als we bij het ontwerpen van oplossingen meer rekening zouden gaan houden met de menselijke natuur, met de menselijke maat en met het menselijk tekort. Naast Marx en Calvijn, ook Freud dus. Graag minder economische modellendenkers, maar veel meer psychologen en, ja ook, criminologen.

Zelfreflectie, nuchterheid, compassie en empathie, daar draait het om. De kindertjes mogen in sinterklaas blijven geloven, wij horen beter te weten.

Trude Maas beheert in het Zakenkabinet de portefeuille Schaal en Maat. Ze is commissaris bij bedrijven en lid van het curatorium van de Wiardi Beckman Stichting.

Den Uyl kon niet voorzien dat het juist het pensioenfonds was dat van arbeiders kapitalisten maakte

Copyright (c) 2008 Het Financieele Dagblad

Metadata

Katern/Bijlage	Het Financieele Dagblad, maandag 22 december 2008
Pagina	Optiek (pag. 5)
Rubriek	Zakenkabinet
Auteur(s)	Maas, T.

REACTIES 0 van 0